

P. MALEŠ
J. BUBIĆ

USMJERENA PROIZVODNJA GROŽĐA DRUŠTVENO ORGANIZIRANIH INDIVIDUALNIH GOSPODARSTAVA U DALMACIJI

Vinogradarstvo i vinarstvo za Dalmaciju ima važno privredno značenje. U ovoj grani zaposlen je veliki broj radnika. Na vinogradarsko-vinarsku proizvodnju nadovezuju se i neke druge grane kao trgovina, turizam, ugostiteljstvo i dr.

Međutim, nije se uvijek poklanjala odgovarajuća pažnja za unapređivanje ove proizvodne grane.

Površine pod vinogradima na području Dalmacije u 1977. godini iznosile su 31.220 ha od čega se 1.175 ha nalazilo u društvenom sektoru, a sve ostalo u posjedu individualnih poljoprivrednih proizvođača.

Ako analiziramo kretanje površina pod vinogradima u Dalmaciji u razdoblju poslije drugog svjetskog rata do danas, opažamo da se u zadnje dvije decenije vinogradarske površine u Dalmaciji konstantno smanjuju. Tako je u Dalmaciji 1962. godine bilo 37.339 ha vinograda, 1977. godine tek 31.220 ha. Međutim, stvarne površine pod vinogradima su znatno manje i iznose oko 20.400 ha.

Osnovni uzrok ovako progresivnom smanjivanju vinogradarskih površina jest nepovoljni ekonomski položaj vinogradarstva i vinarstva u Dalmaciji, točnije, nerentabilnost vinogradarske proizvodnje.

Osnovni uzroci nerentabilnosti u vinogradarskoj proizvodnji su velika investicijska ulaganja kod podizanja novih nasada, visoki proizvodni troškovi (posebno uvjetovani velikim utroškom životnog ljudskog rada — 230 radnih dana/ha godišnje — kod individualnih proizvođača, odnosno nemogućnošću mehanizirane proizvodnje) nepovoljni uvjeti kreditiranja, relativno niski prinosi po ha, neadekvatne cijene grožđa i vina, neorganiziranost rasadničke proizvodnje, tržišta i prometa i dr.

Smanjenje površina pod vinogradima došlo bi još više do izražaja, da se proizvođači grožđa ne nalaze u specifičnom položaju. Oni, naime, nemaju mogućnosti relativno brzog prelaza na neku drugu granu proizvodnje, odnosno na proizvodnju onih proizvoda koji najbolje valoriziraju uloženi rad i sredstva. Zbog toga su prinuđeni da i u nepovoljnim uvjetima privređivanja ostaju na proizvodnji grožđa što znatno utječe na njihov životni standard.

Dr Petar Maleš, Josip Bubić, dipl. inž.
Institut za jadranske kulture i melioraciju krša — Split

S obzirom na površine vinograda u Dalmaciji (20.400 ha) i na broj domaćinstava koja se bave vinogradarskom proizvodnjom (57.917) vidimo da prosječno na jedno domaćinstvo otpada 0,35 ha vinograda.

U posljednjih nekoliko godina pojedine vinarske kuće pridaju veću pažnju povezivanju u proizvodnji s individualnim proizvođačima grožđa. Međutim, to ni približno nije pravi, djelotvorni i čvrsti oblik povezivanja.

Kao primjer različitih oblika kooperantskih odnosa radnih organizacija i individualnih proizvođača možemo navesti PK »Vino—duhan—voće« na području Imotskog, PZ »Dingač« — Potomje, na području Pelješca, PZ »Jedinstvo« — Smokvica na Korčuli, OOUR »Hvarske vinarije« na Hvaru i dr.

PK »Vino—duhan—voće« — Imotski npr. razvio je relativno dobar kooperantski odnos s individualnim proizvođačima. Kombinat osigurava ložni sadni materijal za individualne proizvođače, osigurava strojeve za rigo-lanje zemljišta, stručnu pomoć kod podizanja i održavanje nasada, te odobrava povoljne kredite svojim kooperantima dok se kooperanti ugovorom na određeni rok, obavezuju da se prodavati grožđe isključivo Kombinat. Kombinat ima i vlastiti vinogradarski objekt (kao pilot nasad).

Slični kooperantski odnosi egzistiraju i na području Pelješca (PZ »Dingač«), Korčule (PZ »Jedinstvo« — Smokvica), Hvar i drugdje, s tim razlikom što vinarije nemaju vlastitih površina vinograda. U ovim slučajevima radi se o kooperantskim odnosima na području gdje se proizvodi grožđe i vina (uglavnom čuvena) čije je geografsko porijeklo zaštićeno. Otkupne cijene ovakvog grožđa su relativno dobre i proizvođači se ugovorima vežu sa spomenutim vinarskim kućama. Međutim, ozbiljnost nekih individualnih proizvođača, ugovorom vezanih, nije na visini, tako da ima situacija da pojedini proizvođači, a nekada i veći broj, ne daju grožđe u otkup organizaciji s kojom su vezani ugovorom, nego drugim organizacijama koje trenutno na istom području nude nešto više otkupne cijene. Time se očito dovodi u pitanje planirana proizvodnja vina vinarskih kuća, a i ozbiljnost i efikasnost samih kooperantskih odnosa.

Navedeni kooperantski odnosi između društvenog sektora proizvodnje i individualnih proizvođača ne predstavljaju suvremeni, odgovarajući oblik udruživanja rada i sredstava koji bi se mogao prezentirati kao model ili modeli suvremene udružene vinogradarske proizvodnje u Dalmaciji.

Ipak, evidentno je da se na tim područjima gdje egzistiraju kooperantski odnosi, i pored navedenih nedostataka (neosiguranost planiranja proizvodnje zbog sirovine, nezaštićenost individualnih proizvođača itd.) vinogradarske površine povećavaju. Kao primjer za to spominjemo Imotski na čijem se području godišnje zasadi oko 60 ha novih vinograda, iako veličina površina pod vinogradima u individualnom gospodarstvu (0,3 ha) ne odgovara uvjetima za rentabilnu vinogradarsku proizvodnju. Ovdje se uglavnom radi o mješovitim gospodarstvima ili poljoprivrednim gospodarstvima s višerobnom proizvodnjom, kojima vinogradarska proizvodnja nije glavni izvor stjecanja dohotka.

Nastojanjem da se utrošak živog ljudskog rada u vinogradarskoj proizvodnji, kao jednog od bitnih elemenata nerentabilnosti, smanji sa 140 na 30 radnih dana/ha vinograda i to uvođenjem mehanizacije i suvremenim koncepcijama podizanja novih nasada, što je na društvenim imanjima i ostvareno (PK »Agrum« — Gruda), postizemo bolje uvjete proizvodnje. Međutim, i u ovakvim uvjetima proizvodnja grožđa je u granicama rentabilnosti zbog neadekvatne politike kreditiranja, kao i nerealnih cijena repromaterijala.

Mogućnosti usmjerene suvremene poljoprivredne proizvodnje grožđa udruživanjem individualnih gospodarstava na području Dalmacije, s pretpostavkom da robnost proizvodnje gospodarstva osigurava realizaciju mjesečnog dohotka od 10.000,00 dinara, odnosno 120.000,00 dinara godišnje, nisu velike, a na mnogim lokalitetima i ne postoje.

Za stvaranje određenih vinogradarskih objekata koji bi predstavljali jednu cjelinu od oko najmanje 20 ha (radi iskorištenja mehanizacije) bilo bi potrebno da individualni proizvođači udruže svoje površine kako bi se dobila prikladna vinogradarska cjelina.

Kao primjer uzmimo stvaranje vinogradarske cjeline od 20 ha. Da bi se ta površina dobila (koja ne mora predstavljati cjelinu na 1 lokaciji) potrebno je, na temelju prosječne veličine površina po 1 gospodarstvu (0,35 ha), da oko 57 individualnih gospodarstava udruži svoje površine.

Prihodi sa 20 ha vinograda, na bazi uroda od 150 q/ha i cijene grožđa od 10 dinara/kg iznose 3.000.000 dinara. To znači, kad odbijemo proizvodne troškove (bez troškova radne snage) od 35.000 dinara/ha, dohodak iznosi 2.300.000 dinara, odnosno 40.350,87 dinara godišnje po udruženom gospodarstvu.

Međutim, za postizanje navedenog priroda, potrebno je primijeniti naj-suvremeniju koncepciju kod podizanja i redovitog održavanja vinograda.

Mišljenja smo da koncepcije za podizanje i održavanje vinograda nije potrebno za sada navoditi jer bi se one prezentirale u elaboratu za svako konkretno područje.

Ovdje je bitno naglasiti da je za rentabilnu proizvodnju potrebno udružiti poljoprivrednu površinu u komplekse veličine od 20 do 50 ha pa i više i da jedno gospodarstvo mora udružiti najmanje 1 ha površine kako bi se ostvarilo dohodak od 15.000 dinara godišnje.

Međutim, i pored udruživanja od 1 ha površine javlja se problem viška radne snage, odnosno domaćinstava koja ne sudjeluju u proizvodnji jer za održavanje vinograda u redovitoj proizvodnji na 20 ha dovoljno je 8 radnika. Taj broj radnika (8) na 20 ha vinograda ostvarit će pojedinačno dohodak od 278.500 dinara godišnje. Onim domaćinstvima koja su udružila svoje površine ali ne i rad, može se odrediti adekvatna novčana naknada, dok bi se ostali dio dohotka potreban za život ostvarivali u drugim granama.

Osim toga, može se dogoditi da između 20 tako udruženih proizvođača bude izvjestan broj koji, iz raznih razloga, ne može ili neće udružiti svoj rad, nego samo zemlju. Takvima bi se također isplaćivala određena naknada.

Ukoliko bi veličina udruženih površina u prosjeku bila manja od 1 ha po domaćinstvu, utoliko bi (zbog ograničenog broja potrebne radne snage po jedinici površine) i broj domaćinstava koja ne bi mogla udružiti i svoj rad bio veći.

Ovakvi modeli mogli bi se primijeniti na području otoka Visa, Korčule, na području Imotskog (uz izvjesne izmjene), na području Ravnih kotara i još nekim lokalitetima.

Na onim proizvodnim područjima gdje se ne mogu primijeniti ovakvi modeli vinogradarenja, treba i dalje zadržati kooperativne oblike proizvodnje, ali se proizvodni odnosi moraju znatno poboljšati.

Međutim, osnovni uvjeti za vinogradarsku proizvodnju u Dalmaciji u individualnom sektoru, bilo da se radi o modelima udruživanja ili kooperantskim odnosima jest organizirana i kontrolirana proizvodnja sadnog materijala, jer se jedino na taj način mogu osigurati odgovarajuće lozne podloge i sorte što je neophodno za sigurnu i kvalitetnu proizvodnju grožđa i vina.

Smatramo, da je Institut za jadranske kulture i melioraciju krša u Splitu najkompetentniji da organizira loznu rasadničku proizvodnju za područje Dalmacije.